

สิทธิว่าด้วยความเป็นบิดามารดาในทัศนะพุทธจริยศาสตร์

The right on parenthood in the view of Buddhist ethics

พระเจริญพงษ์ ธมฺมทีโป, ดร., พระมหาสาทร ธมฺมาทโร, ดร.,
พระมหาวิริยธน์ วรินโท, ดร., พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑโฒ
Phrachareonpong Wichai, Dr., Phramahasathorn Boonchuya, Dr.
Phramahaweeratis Intapho, Dr., , Phramahasupawat Boonthong
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Email: face_fac@hotmail.com

Received 10 July 2020; Revised 16 November 2020; Accepted 15 December 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางสังคมที่มีสาเหตุมาจากการละเลยสิทธิความเป็นบิดามารดา 2) เพื่อศึกษาปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว 3) เพื่อเสนอสิทธิความเป็นบิดามารดาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลภายใต้วิธีคิด 3 รูปแบบ คือ 1) การคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบหรือกระจายเนื้อหา 2) วิธีคิดแบบอรรถสัมพันธ์ หรือคิดตามหลักการและจุดมุ่งหมาย 3) วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษา พบว่า ค่านิยมสิทธิทางเพศที่เปลี่ยนแปลงไปก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ทางสังคมที่มีสาเหตุมาจากการละเลยสิทธิความเป็นบิดามารดา แนวทางตามหลักพุทธจริยศาสตร์ที่เป็นทางออกของปัญหาเหล่านี้ ได้แก่ หลักศีล เป็นข้อกำหนดเบื้องต้นว่าด้วยความพร้อมของผู้ที่จะเป็นบิดามารดา และหลักธรรมว่าด้วยสิทธิความเป็นบิดามารดา มุ่งชี้ให้เห็นความสำคัญของความเป็นบิดามารดา กำหนดหลักปฏิบัติที่พึงกระทำต่อกันระหว่างบุตรธิดากับบิดามารดา

คำสำคัญ: สิทธิ, บิดามารดา, พุทธจริยศาสตร์

Abstract

A study on the right on parenthood in the view of Buddhist ethics has two objectives, one is to study and analyze social problems caused by the neglect of parental rights in various aspects such as intelligence, abandonment of children And conflicts or even family conflicts which leads to various problems as reflected. Another objective is to present the parental rights in accordance with Buddhist ethics.

Methods of the study are 1) Conceptualization 2) Content collection 3) Analyze / classify data groups (Classification) which is Conducting the analysis and

synthesis of the data under 3 types of thinking methods, which are 1) component classification Or distribute content 2) relationship ways of thinking Or thinking according to principles and aims. 3) How to think about the moral, blame and solution.

The results of the study showing that the change in gender right values causes various social problems which are caused by the neglect of parental rights. The suggestion ways of Buddhist ethics scriptures that are the solution to these problems including the precepts principles as a prerequisite for the readiness of the parents. And the principle of rights of parenthood Point out to recognize the importance of parenthood. The principles set out the guidelines that should be followed between the children and the parents.

Keywords: the right, parenthood, Buddhist ethics

บทนำ

การนำเสนอเนื้อหาในบทความเรื่อง “สิทธิว่าด้วยความเป็นบิดามารดาในทัศนะพุทธจริยศาสตร์” เริ่มจากการมองสภาพปัญหาทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงการไม่ปฏิบัติต่อหน้าที่อันชอบด้วยธรรม ในความเป็นบิดามารดาทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง สังคมจะบรรเทาหรือหมดจากปัญหาเหล่านี้ไปได้นั้น ผู้เขียนมองว่าหลักพุทธจริยศาสตร์เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว ดังนั้น จึงนำเอาคำสอนของพระพุทธเจ้าที่มีปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยเรื่องความเป็นบิดามารดาในประเด็นต่างๆ ได้แก่ การกำเนิดของชีวิต ความสำคัญของบิดามารดาในฐานะต่างๆ หน้าที่ที่ผู้เป็นบิดามารดาพึงปฏิบัติ อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างเข้มแข็งภายในครอบครัว โดยมีบิดามารดาเป็นเสาหลักให้ความรักความอบอุ่น ซึ่งมีรายละเอียดตามลำดับ ดังต่อไปนี้

สหประชาชาติได้แสดงความห่วงใยสถานการณ์ต่างๆ หลายพื้นที่ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย เกี่ยวกับปัญหา “เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กข้างถนน โสเภณีเด็ก เด็กที่ติดเชื้อเอชไอวีจากมารดา กระทำทารุณเด็ก” (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2563) เหล่านี้ และข้อมูลจากสื่อประเภทต่างๆ สะท้อนผ่านหนังสือพิมพ์ไทยรัฐเสนอข่าวมีสาระสอดคล้องกับข้อมูลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นทำนองเดียวกันว่า “ปัญหาการทอดทิ้งเด็กทารกที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน” (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) และสถิติการคลอดบุตรของมารดาวัยรุ่นที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง... จากสถิติการหย่าร้างที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ (สำนักมาตรฐานการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์, 2563) เป็นสาเหตุของปัญหาครอบครัวในมิติต่างๆ

ปัญหาการละเลยต่อบทบาทหน้าที่ในฐานะความเป็นบิดามารดากลายเป็นปัญหาทางสังคม จากรายงานสถิติสาธารณสุขไทยประจำปี พบว่า อัตราการคลอดของมารดาอายุ 15-19 ปี ณ ปี พ.ศ. 2543 เท่ากับ 31.1 ต่อประชากรหญิง 1,000 คน และเพิ่มสูงถึง 53.8 ต่อประชากรหญิง 1,000 คน ในปี พ.ศ. 2555 ซึ่งเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นถึงกว่าร้อยละ 70 (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2563) ในขณะเดียวกัน อัตราการเด็กทารกถูกบิดามารดาทอดทิ้งเพิ่มมากขึ้น ดังที่ สถานสงเคราะห์เด็ก

อ่อนพญาไท 2 แฉงยอตสถิตีรับเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 7 ปี ที่ถูกทอดทิ้งเข้ามาเลี้ยง “เฉลี่ย 44-45 คนต่อเดือน” (สำนักมาตรฐานการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์, 2563)

บิดามารดาถูกบีบคั้นด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป รูปแบบการปกครองของยุคใหม่ นิยมอยู่กินกันก่อนแต่ง “อยู่ก่อนแต่งทีหลัง” หรือมีฉะนั้นก็อยู่กินกันเลยโดยไม่ต้องแต่ง และการอยู่กินกันเมื่อไม่พอใจจะอยู่ก็แยกย้ายกัน (ชาย โพธิ์สีตา, 2554) พอใจอาจจะกลับมาอยู่กันใหม่ รวมทั้งบิดามารดาส่วนใหญ่ต้องใช้เวลามากกับการประกอบกิจการงาน ผลการสำรวจ พบว่า บิดามารดาจำเป็นต้องละเลยหน้าที่การอบรมสั่งสอนบุตร “ร้อยละ 25 เท่านั้นที่อบรมสั่งสอนบุตรเป็นประจำ ในขณะที่อีกร้อยละ 75 ไม่ค่อยมีเวลาอบรมสั่งสอนบุตร (สมใจ รักษาศรี, 2563)

สถาบันครอบครัวไทย กล่าวว่า สภาพสังคมและวิถีชีวิตที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน และสภาพเศรษฐกิจที่รุนแรง ทำให้พ่อแม่มีเวลาน้อยลงในการอบรมบ่มนิสัยลูก (และบางรายอาจจะไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนลูกเลย) ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ พบว่า มีพ่อแม่เพียงร้อยละ 24.5 ที่มีเวลาอบรมสั่งสอนลูก ส่วนอีกร้อยละ 75.5 มีเวลาเพียงเล็กน้อยในการอบรมสั่งสอนลูก ส่งผลให้เด็กเรียนรู้รูปแบบการดำเนินชีวิตจากสื่อ (ซึ่งก็หาที่ติและสร้างสรรค์ได้น้อยมาก) และสังคมรอบข้าง (สถาบันครอบครัวไทย, 2563) “การเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนในลักษณะเช่นนี้ จะเกิดขึ้นกับครอบครัวชนชั้นกลาง ถึงชนชั้นสูง โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ การเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนในลักษณะนี้จะทำให้เด็กไม่รู้จักรักโต” พบว่าคนในยุคนี้อยู่แบบ 2 แบบ คือ แบบที่ 1 เลี้ยงแบบปกป้อง ไม่ยอมให้ลูกคิดและตัดสินใจเอง พ่อแม่กลุ่มนี้จะเป็นคนที่มีการศึกษา มีเงิน มีความพร้อมในหลายๆ ด้าน จึงทำทุกอย่างที่ดีที่สุดให้ลูกบางครอบครัวพ่อแม่เคยลำบากมาก่อนก็อยากให้ลูกสบาย ซึ่งไม่ได้ตำหนิพ่อแม่ที่เลี้ยงลูกในลักษณะนี้แต่เพราะพ่อแม่มีความเป็นห่วงเป็นใยลูกมากเกินไป จึงตามใจและปกป้องลูกมาก และแบบที่ 2 พ่อแม่ไม่สนใจเลี้ยงแบบทอดทิ้งตามมีตามเกิด ไม่ใส่ใจลูก การเลี้ยงดูแบบนี้ก็ไม่เกิดผลดีเช่นเดียวกัน เด็กจะขาดที่พึ่ง ขาดรักและจะเกิดปัญหาสังคมตามมาอีก (จิตรา ดุษฎีเมธา, 2563)

จากสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นบิดามารดาที่เกิดขึ้นในสังคม ดังกล่าวที่กล่าวมานั้น เป็นสาเหตุให้สนใจศึกษาสิทธิว่าด้วยความเป็นบิดามารดาในทัศนะพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการศึกษา โดยการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่รายงานผลการศึกษาร่วมกับสภาพปัญหาดังกล่าว และศึกษาความเป็นบิดามารดาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ นำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์สรุปผลการศึกษาดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

สิทธิและเสรีภาพกับปัญหาความเป็นบิดามารดา

การคุ้มครองสิทธิ : ค่านิยมสิทธิทางเพศ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 กลุ่มผู้นำประเทศมหาอำนาจ เห็นร่วมกันว่าการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งสำคัญ หากได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพย่อมนำมาซึ่งสันติสุขให้แก่สังคมโลก จากแนวคิดนี้นำไปสู่การร่วมมือกันจัดตั้งองค์การสหประชาชาติเพื่อเป็นองค์กรดำเนินงานเรื่องนี้ และสมัชชาสหประชาชาติได้มีมติรับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 และมีมติประกาศให้วันที่ 10 ธันวาคมของทุกปี เป็นวันสิทธิมนุษยชน (Human Rights Day) ประเทศไทยรับ

เอาแนวคิดนี้มาประกาศใช้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กล่าวถึงบางส่วน และนำมาประกาศใช้ค่อนข้างสมบูรณ์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 สมบูรณ์มากขึ้น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปฏิรูป ปี 2558 (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2563) ตามลำดับ ที่กล่าวมานั้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นมากระทั่งถึงปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กล่าวเรื่องนี้ไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เช่น มาตรา 27 ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และมาตรา 48 กล่าวถึงสิทธิของมารดา (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

การเรียกร้องสิทธิทางเพศ เกิดจากเสียงสะท้อนของสังคมทั่วทุกมุมโลก เริ่มก่อตัวขึ้นในกลุ่มประเทศตะวันตกพร้อมๆ กับการเรียกร้องสิทธิสตรี กระทั่งนำไปสู่การประชุมระดับโลกเรื่องเพศวิทยา ที่กรุงวอเลนเซีย ประเทศสเปน เมื่อปี ค.ศ. 1994 (พ.ศ. 2537) โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อทำความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของบุคคลทุกเพศ สรุปผลการประชุมได้ข้อตกลงออก ประกาศในปีนั้น คือ “คำประกาศสิทธิทางเพศ : ปฏิญญาสากลวอเลนเซียว่าด้วยเรื่องสิทธิทางเพศ” (นวฤ แชนด์, 2563) สำคัญตามปฏิญญาสากลฉบับนี้ คือ สิทธิทางเพศ เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐาน สิทธิที่ทุกคน จำเป็นต้องมีและมีเหมือนกันเพื่อการพัฒนาชีวิต ตัวอย่างสิทธิทางเพศบางประการ เช่น สิทธิที่จะมี ความเป็นอิสระทางเพศ สิทธิที่จะมีเสรีภาพทางเพศ สิทธิที่จะดำเนินชีวิตร่วมอย่างอิสระ เป็นต้น

ตอนต้นของปฏิญญาตั้งข้อกำหนดเงื่อนไขว่า ความสัมพันธ์ทางเพศ “สังคมจะต้องเป็นผู้สร้างเงื่อนไขที่จะกำหนดความพอใจของบุคคล เพื่อให้บรรลุถึงพัฒนาการสูงสุด และจะต้องเคารพในสิทธิทางเพศ” ในเมื่อสังคมโลกมีข้อกำหนดเงื่อนไขแตกต่างกัน สิทธิเสรีภาพทางเพศของสังคมหนึ่งๆ ย่อมต่างกัน ดังนั้น สิทธิทางเพศตามปฏิญญาฯ บางประการขัดแย้งหรือสอดคล้องกับเงื่อนไขของอีกสังคมหนึ่งก็เป็นได้ อย่างเช่น “สิทธิที่จะดำเนินชีวิตร่วมอย่างอิสระ” จะแต่งงานหรือไม่ก็ได้ จะหย่าร้างหรือไม่ก็ได้ หรือจะมีรูปแบบการใช้ชีวิต (นวฤ แชนด์, 2563)

ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิทางเพศ ว่าด้วย “สิทธิที่จะดำเนินชีวิตร่วมอย่างอิสระ” มองผ่านสังคมไทยภายใต้ข้อกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ความเป็นบิดามารดา ตามจารีตประเพณีสำหรับผู้ครองเรือน ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้มีรากฐานมาจากหลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ว่าด้วยการดำเนินชีวิตร่วมกัน สิทธิทางเพศข้อนี้ คนไทยมีทุกคนแต่ไม่อาจกระทำได้ทุกคน แต่สภาพการณ์จริงประจักษ์ชัดว่า การแต่งงานชั่วคราว เป็นค่านิยมของคนยุคใหม่ มองข้ามเงื่อนไขทางสังคมกระทำกันตามเงื่อนไขความพอใจของคู่ชายหญิง กระทั่งยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล วิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์ และเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางการพัฒนาสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2557-2561)” (กระทรวงยุติธรรม, 2556)

บทสรุปสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย รวมทั้งคำประกาศสิทธิทางเพศปฏิญญาสากลวอเลนเซียว่าด้วย นับแต่ความเจริญก้าวหน้าที่เป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศตามระบบอุตสาหกรรมทุนนิยมเสรี ได้เปลี่ยนหน้าประวัติศาสตร์ประเทศผ่านเข้าสู่ยุคพัฒนา ภาพสังคมในอดีตลบล้างไปพร้อมกับการได้มาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุที่ตั้งอยู่บนความเสื่อมโทรมทางจิตใจและศีลธรรม ภาพผู้คนแข่งขันกันทำการค้าและการบริการปรากฏชัดในเมืองหลวง และเริ่มแพร่ขยายไปยัง

หมู่บ้าน ชุมชน ต่างๆ ทั่วประเทศ วิถีชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบใหม่ที่อาศัยอยู่ร่วมกันแบบสังคมเมือง จารีตประเพณีวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปตามทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อแบบใหม่ที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศมหาอำนาจ สิทธิทางเพศในกรณี “การแต่งงานชั่วคราว” เป็นค่านิยมใหม่ของวัยหนุ่มสาว คือ “หลังการแต่งงานสามีภรรยาค่อนข้างมากแยกกันอยู่” (ชาย โพธิ์สิตา, 2552)

ผลการสำรวจความคิดของนักเรียน พบว่ามีเพียงร้อยละ 23 เท่านั้นที่คิดว่าเพศสัมพันธ์ควรเกิดขึ้นหลังแต่งงาน ขณะที่นักเรียนในระดับมัธยมกว่าร้อยละ 70 เห็นว่าการมีแฟนและการมีเพศสัมพันธ์ในขณะที่เป็นนักเรียนเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ (สมใจ รักษาศรี, 2563) “ทัศนคติความคิดเห็นของวัยรุ่นปัจจุบันต่อการมีเพศสัมพันธ์คิดว่าเป็นเรื่องธรรมดา” ปัญหาค่านิยมทางเพศของวัยรุ่นในปัจจุบัน ได้รับการยอมรับ เป็นที่นิยมในกลุ่มวัยรุ่น เป็นปัจจัยให้หนุ่มสาวในปัจจุบันตัดสินใจมีเพศสัมพันธ์ได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยอ้างว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคล” (วีระชัย สิทธิปิยะสกุล, 2556)

หลักพุทธจริยศาสตร์ : สิทธิความเป็นบิดามารดา

สิทธิ หมายถึง หน้าที่อันชอบธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ในที่นี้จะกล่าวถึงสิทธิความเป็นบิดามารดาตามหลักพุทธจริยศาสตร์ ว่าด้วยหน้าที่ของบิดามารดาที่พึงกระทำต่อบุตร คือ “หาภรรยา (สามี) ที่สมควรให้” หลักการดังกล่าวนี้สะท้อนผ่านประเพณีการแต่งงานแบบคลุมถุงชนของสังคมไทยในสมัยก่อนที่นิยมให้บิดามารดาทำหน้าที่ เป็นผู้หาคู่ครองให้บุตรธิดา เมื่อเห็นว่าสมควรโดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้เลือกและทาบทามติดต่อให้ตามวิธีการ แต่งงานแบบ “คลุมถุงชน” เมื่อผู้ใหญ่ยินยอมแล้วก็มีการจัดขันหมากสู่ทำพิธีแต่งงานบอกให้ญาติมิตร ทราบโดยทั่วกัน ซึ่งยึดถือเป็นประเพณีสืบมาอย่างเหนียวแน่น ดังจะนำมากล่าวต่อไปนี้

ประเพณีการทาบทามสู่ขอในนิทานพื้นบ้านเรื่อง “ขุนช้าง-ขุนแผน” ที่เชื่อกันว่า... เป็นเรื่องจริงในสมัยของ “สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2” (พ.ศ. 2034-2072 พ.ศ.) แห่งกรุงศรีอยุธยา (สุภฤกษ์ บุญทอง, 2563) นำมากล่าวเพื่อสะท้อนภาพทางคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคมยุคนั้น ซึ่งเป็นการใช้จากกล่าวทาบทามสู่ขอโดยการกล่าวเปรียบเปรยที่แฝงอยู่ด้วยนัยที่ซ่อนความประสงค์ของการพูดเอาไว้ เหตุการณ์ตอนนี้เกิดขึ้นเมื่อสมัย 487 ปีผ่าน (2559-2072 = 487) เมื่อนางทองประศรี ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าวทำหน้าที่ไปทาบทามสู่ขอนางพิมพิลาไลย บุตรนางศรีประจันต์ ดังที่ สะท้อนวิถีชีวิตบรรยายภาพผ่านรอยสติปัญญาของ “สุนทรภู่” ยอดปราชญ์กวี ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ประดิษฐ์อักษรเป็นบทกลอนจากจินตนาการอิงประสบการณ์จริง มีสาระแฝงคติชีวิตหาใช่เป็นการเพื่อฝัน

มีเนื้อความบางตอนว่า

จะขอพันธุ์ฟักแฟงแตงน้ำเต้า

ที่ขอเจ้าไปปลูกในไร่ข้าว

ทั้งอัดคัดขัดสนจนเงินตรา

จะมาขายออแก้วให้ช่วงใช้...

ได้กากับันมาถึงเรือนอย่าเบือนไป

จะได้ฤาไม่ได้ให้วาม

ค่านิยมสิทธิทางเพศยุคใหม่ มองว่า การแต่งงานแบบคลุมถุงชนเป็นพิธีการแต่งงานแบบป่าเถื่อน บิดามารดาบังคับทำร้ายจิตใจบุตรธิดา ปิดกั้นสิทธิเสรีภาพในการที่จะเลือกคู่ครอง พร้อมทั้งอ้างเหตุว่าการหาคู่ครองเป็นเรื่องสิทธิเสรีภาพของบุตรธิดา การอ้างเหตุดังกล่าวนี้ เสรีภาพที่บุตรธิดาได้รับ คือ การ

ตัดสินใจเลือกคู่ครองด้วยตนเอง เพราะเหตุว่า “ธรรมดาบิดามารดา... ย่อมมีหทัยอ่อนในบุตรทั้งหลาย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จึงปล่อยให้บุตรธิดากระทำตามความชอบใจ ซึ่งขัดกับสิทธิหน้าที่ของบิดามารดาตามหลักการอนุเคราะห์ว่าด้วยการหาคู่ครองที่สมควรให้

ขอบเขตของเสรีภาพ : ความเป็นบิดามารดา

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เป็นหลักสำคัญที่สุด” (นิชชา บุณสิงห์, 2563) มนุษย์จึงได้ร่วมกันกำหนดเงื่อนไขทางสังคมเกี่ยวกับข้อปฏิบัติในฐานะความเป็นบิดามารดา เพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงามของมนุษย์ ยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันในสังคม ตัวอย่างเช่น ในสังคมพระพุทธศาสนา กล่าวถึงเรื่องการไม่ละเมิดของรักของหวง ในประเด็นนี้มุ่งหมายถึงบุตรธิดาที่อยู่ในการครอบครองของบิดามารดา และการไม่ละเมิดคู่ครองผู้อื่น ด้วยเหตุที่ “เสรีภาพของบุคคลหนึ่งอาจจะขัดแย้งหรือทำลายเสรีภาพของอีกบุคคลหนึ่งได้ เพราะมนุษย์สามารถเลือกหรือตัดสินใจจะทำอะไรอย่างไรก็ได้” (บุญมี แท่นแก้ว, 2531) ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพในความเป็นบิดามารดา จึงต้องอยู่ภายใต้กรอบเงื่อนไขข้อกำหนดต่างๆ ทางสังคมตั้งแต่ในระดับครอบครัวขึ้นไป ทุกคนจึงไม่สามารถทำทุกสิ่งตามต้องการของตนได้

ชาตรี มอญ ปอล ชาตรี แสดงทัศนะว่า “เสรีภาพในที่นี้ มิใช่เสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้ดังใจคิด เสรีภาพไม่ได้หมายถึง สัมฤทธิ์ผลของการตัดสินใจว่า เราเลือกทำสิ่งนี้แล้วต้องทำสำเร็จ เสรีภาพอยู่ที่ความสามารถในการตัดสินใจเลือก นั่นคือ เสรีภาพเป็น Absolute Freedom เป็นเสรีภาพอย่างแท้จริงของมนุษย์” (บุญมี แท่นแก้ว, 2531)

จากแนวคิดนี้ สิทธิเสรีภาพที่แท้จริงในฐานะความเป็นบิดามารดา สอดคล้องกับแนวคิดที่แสดงทัศนะว่า “เสรีภาพนั้นต้องประกอบด้วยความรับผิดชอบ” (นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ, 2550) หมายถึง สิทธิเสรีภาพนั้นต้องเกิดจากการตัดสินใจที่ประกอบด้วยเจตนาแสดงถึงความรับผิดชอบและตระหนักรู้ถึงความพร้อมต่อภาระหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ดังที่ พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า “แม่ที่แท้จริง ไม่ได้ผลิตลูกด้วยการมรณัม แต่ด้วยความรักที่จะมีลูกบริสุทธิ์ใจ มีการสืบพันธุ์อย่างมีศีลธรรมและตรงตามเจตนารมณ์ของธรรมชาติ” (พุทธทาสภิกขุ, 2542)

ความเป็นบิดามารดาตามหลักพุทธจริยศาสตร์

ความเป็นบิดามารดาตามแนวทางหลักพุทธจริยศาสตร์ ว่าด้วยหลักจริยธรรมสำหรับหน้าที่รับผิดชอบในฐานะบิดามารดา ดังมีพุทธดำรัสปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผลงานการแสดงธรรมสงเคราะห์ชาวโลกของพระพุทธเจ้าที่ได้เสด็จออกสั่งสอนผู้คนทุกชนชั้นเมื่อสมัยนั้น ด้วยกำลังพระปัญญาสามารถฉลาดรอบรู้รอบกลวิธีการสื่อสารที่มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟัง หลักคำสอนที่ได้หยิบยกขึ้นแสดง พระองค์ทรงจำแนกแจกแจงไปตามความเหมาะสมกับเพศ วัย สถานะ สาขา อาชีพ ภูมิความรู้ ความเชื่อ ฯลฯ ของผู้ฟัง สามารถพิสูจน์ปฏิบัติได้และให้ผลได้ในทุกสมัย เป็นความอัศจรรย์ของคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังมีพุทธดำรัสว่า “พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้วผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นชัดด้วยตนเองไม่ประกอบด้วยกาล” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

บิดามารดากับการสืบพันธุ์

การสืบทอดเผ่าพันธุ์ของมนุษย์เป็นกระบวนการทางธรรมชาติของคู่ชายหญิง เมื่อเข้าสู่วัยร่างกายมีพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์ทั้งชายและหญิง “วุฒิภาวะทางเพศสมบูรณ์” (วิไลลักษณ์ วงศ์อาษา, 2558) คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมีการสร้างและหลั่งฮอร์โมนเพศหนุ่มสาวเริ่มสนใจเพศตรงข้ามและเกิดความอยากแสดงออกเพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศ ดังมีพุทธดำรัสว่า “ความกำหนัด เริ่มขึ้นเมื่อ หญิงเพ่งดูชายและชายก็เพ่งดูหญิงนานเกินไป เมื่อชนทั้ง 2 เพศ ต่างเพ่งดูกันและกัน นานเกินไป ก็เกิดความกำหนัดขึ้น ความเร่าร้อนก็ปรากฏขึ้นในกาย เพราะความเร่าร้อนเป็นปัจจัย ชนเหล่านั้นจึงได้เสพเมถุนธรรม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

บิดามารดาในฐานะผู้ให้กำเนิดชีวิต

กระบวนการสืบพันธุ์ที่กล่าวมาเป็นการรับรู้ทางเพศในชั้นสัญญาติญาณ คือ การรับรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติรู้ได้เอง กระทำได้เอง โดยไม่ต้องมีใครแนะนำสั่งสอนด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวเรียกหนุ่มสาวที่มีบุตรด้วยกันตั้งแต่เริ่มมีความรู้สึกต้องการทางเพศหรือมีบุตรที่เกิดจากการตอบสนองสัญญาติญาณการสืบพันธุ์ของหนุ่มสาวว่า “บิดามารดาตามธรรมชาติ” ตามทฤษฎีคำสอนทางพระพุทธศาสนาบิดามารดาแบบนี้ทำหน้าที่ที่สำคัญคือ เป็นผู้ให้ชีวิตเลือดเนื้อร่างกาย ดังที่ครั้งหนึ่งอินทกษัตริย์ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า “สัตว์นี้จะมีร่างกาย...กระดุก ก้อนเนื้อ... อยู่ในครรภ์ได้อย่างไร” ดังมีพุทธดำรัสอธิบายการเกิดทางร่างกายตามลำดับว่า “รูปนี้เป็นกลล่ก่อน จากกลล่เกิดเป็นอัมพพะ จากอัมพพะเกิดเป็นเปสิ (ชิ้นเนื้อเล็ก) จากเปสิเกิดเป็นขณะ (เป็นก้อน) จากขณะเกิดเป็นปุม 5 ปุม ต่อจากนั้นผม ขนและเล็บ จึงเกิดขึ้น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

นัยหนึ่ง มองว่า ร่างกายมนุษย์เกิดจากกิจกรรมสืบพันธุ์ของหนุ่มสาว เมื่อเชื้ออสุจิฝ่ายชายเคลื่อนไปฝังตัวที่ฟองไข่และตั้งครรรภ์อยู่ในฝ่ายหญิง เจริญเติบโตเป็นร่างกายอยู่ในครรภ์และคลอดออกมาตามลำดับ หากมองย้อนหาจุดกำเนิดของชีวิต เริ่มตั้งแต่ที่มาของเชื้ออสุจิ ทราบได้ว่า เกิดจากสารอาหารประเภทต่างๆ ทั้งหมด ที่บิดากินดื่มลงไปทุกๆ วัน เช่น ข้าว น้ำ หมู เนื้อ ผัก ปลา กุ้งหอย กะปิ เกลื่อน้ำปลา ผลไม้ ขนมห ฯลฯ เมื่อบิดากับมารดามีเพศสัมพันธ์และตั้งครรรภ์ มารดาส่งอาหารผ่านทางสายสะดือไปหล่อเลี้ยงร่างกายทารกกระทั่งคลอด

ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ร่างกายมนุษย์จัดอยู่ในธาตุหลัก 4 อย่าง คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ที่เกิดขึ้นและเป็นไปตามเหตุปัจจัยปรุงแต่ง กระทั่งกลายมาเป็นอาหารประเภทต่างๆ ที่บิดามารดากินดื่มหล่อเลี้ยงกายกระบวนการของระบบต่างๆ ทางร่างกายได้ทำงานแปรสภาพอาหารเหล่านั้นกลายมาเป็นเชื้อพันธุ์ที่พร้อมจะเจริญเติบโตสืบพันธุ์มนุษย์ต่อไป การเกิดขึ้นของชีวิตที่กล่าวมาเป็นการมองเพียงฝ่ายกาย ซึ่งธรรมชาติให้มาพร้อมกับจิตวิญญาณ ทั้งส่วนกายและจิตทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบและอิงอาศัยกัน ดังมีพุทธดำรัสว่า “อดีตนี้มีรูปมาจากมหาภูตรูป 4...เจริญวัยเพราะข้าวสุกและขนมสด...วิญญาณของเราอาศัยและเนื่องอยู่ในกายนี้” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เนื้อความตามพุทธดำรัสชี้แสดงองค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ที่ได้มาจากการหลอมรวมประกอบกันเข้าของธาตุตามธรรมชาติ 2 ชนิด คือ (1) รูปธาตุ (วัตถุธาตุ) ส่วนประกอบฝ่ายกาย(อิตตา) โดยเรียกรวมรูปธาตุเหล่านั้นว่า “มหาภูตรูป” ซึ่งเป็นชื่อเรียกรวมธาตุหลัก หรือแม่ธาตุหมายความว่า ธาตุอื่นๆ

ที่เหลือ ล้วนเกิดขึ้นมาจากการรวมตัวกันของธาตุ 4 อย่างนี้ (มหาภูตรูป 4) ได้แก่ ดิน น้ำ ไฟ ลม (2) นาม ธาตุ ส่วนประกอบฝ่ายจิต (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทำหน้าที่รับรู้และรู้สึกนึกคิดต่อสรรพสิ่ง ผ่านทางอวัยวะที่ใช้รับสื่อ (อายตนะภายใน) ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เมื่ออวัยวะรับสื่อเข้ามา วิญญาณก็ทำหน้าที่รู้ชัดต่อสื่อเหล่านั้น โดยเรียกชื่อวิญญาณตามช่องทางที่เข้าไปรับรู้ คือ เกิดการรู้ทางตาเมื่อ เห็นรูปก็เรียกว่าวิญญาณทางตา ช่องทางอื่นๆ ที่เหลือก็เช่นเดียวกัน ดังนั้น จำแนกได้เป็นวิญญาณ 6 ประเภท เท่ากับจำนวนอวัยวะภายใน

ความสำคัญของบิดามารดาตามหลักพุทธจริยศาสตร์

มนุษย์วัยทารกเมื่อคลอดจากครรภ์มารดาตามธรรมชาติ ไม่มีความสามารถในการจัดหา ปัจจัย 4 เพื่อเลี้ยงชีพด้วยลำพังตนเอง ต้องได้รับการช่วยเหลือจากบิดามารดาในการเลี้ยงดู พระพุทธองค์ ได้ตรัสให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญตอนนี ดังมีพุทธดำรัสว่า “น้ามนของมารดานับเป็นโลหิตในอริยวินัย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งนับเป็นอาหารหลักประเภทแรก ที่ช่วยยังชีพทารกให้เจริญเติบโต นับแต่กำเนิดเป็นต้นไป ด้วยเหตุนี้ ความเป็นบิดามารดาจึงตั้งอยู่ในฐานะเป็นผู้ให้และผู้รับผู้รักษาชีวิตบุตร ซึ่งแสดงถึงการเสียสละเพื่อปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบต่อบุตร ดังมีพุทธดำรัสว่า “มารดาอย่าม่อรักษาทารกในครรภ์นั้น 9 เดือนบ้าง 10 เดือนบ้าง จึงคลอดทารกผู้เป็นภาระหนักนั้นด้วยความกังวลใจมาก และเลี้ยงทารกผู้เป็นภาระหนักนั้นซึ่งเกิดแล้วด้วยโลหิตของตนด้วยความห่วงใยมาก” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ความสำคัญในฐานะพรหม

พระพุทธเจ้าตรัสยกย่องสรรเสริญผู้ทำหน้าที่ความเป็นบิดามารดา เปรียบเทียบกับปูชนียบุคคลประเภทอื่นๆ ที่มีลักษณะความสำคัญควรแก่การเคารพยกย่องบูชา มีพุทธดำรัสว่า “คำว่า พรหม... บุรพาจารย์... อาหุไนยบุคคล นี่เป็นชื่อของบิดามารดา... เพราะบิดามารดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยง แสดงโลกนี้แก่บุตร” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หลักคำสอนทางศาสนาพราหมณ์ เชื่อว่าพระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุด บางยุคเชื่อว่าเป็นเทพผู้รักษาและเป็นผู้ให้กำเนิดคนในวรรณะต่างๆ ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสปฏิเสธความเชื่อนี้โดยสิ้นเชิง ดังพุทธดำรัสว่า “พราหมณ์เหล่านั้นเป็นผู้เกิดทางช่องคลอดของนางพราหมณีทั้งนั้น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความตอนนี้องได้ว่าเป็นการสอนให้พราหมณ์ได้รู้จักผู้ให้กำเนิดชีวิตที่แท้จริง และจากตอนท้ายของพุทธดำรัสบทนี้ แสดงให้ทราบว่า การยกย่องบิดามารดาไว้ในฐานะเป็นบุคคลควรแก่การเคารพบูชา ก็เพราะท่านได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในความเป็นบิดามารดาของบุตร จึงเป็นการย้าเตือนให้ตระหนักเห็นความสำคัญของหน้าที่ความเป็นบิดามารดา ในเรื่องท่านเองเดียวกันนี้พระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุเรื่อง “ผู้ถึงความ เป็นพรหม”

สรุปสาระสำคัญได้ว่า คือ “ผู้ที่มีจิตใจหนักแน่นมั่นคงตั้งอยู่ในพรหมวิหารธรรมทั้ง 4 ประการนั้น” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อความ ดังที่ อรรถกถาจารย์ กล่าวอธิบายว่า บิดามารดา ชื่อว่าพรหม เพราะมีพรหมวิหารธรรม 4 ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากคำอธิบายของอรรถกถาจารย์แสดงถึงลักษณะคุณธรรมทางใจของบิดามารดาที่มีต่อบุตร ซึ่งอธิบายได้ว่า บิดามารดาอย่าม่อมีความรู้สึกรักหวงบุตรด้วยเมตตา จึง

อยากช่วยเหลือเกื้อกูลให้ได้รับความสุขสบายด้วยกรุณา เมื่อบุตรได้รับความสุขสบายก็พลอยชื่นชมยินดีด้วยมุทิตา ถึงคราวที่บุตรได้รับความทุกข์ยากลำบากกายใจ แต่ไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือให้พ้นทุกข์นั้นได้ จึงคอยเฝ้าสังเกตดูอยู่ห่างๆ ด้วยอุเบกขาการวางใจเป็นกลางด้วยอุเบกขา คือ มองสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุตรตามที่มันเป็นไปตามเหตุปัจจัย หรือมองให้เห็นจริงตามที่มันเป็นของมันอยู่อย่างนั้น ธรรมข้อนี้เป็นเกราะป้องกันบิดามารดาไม่ให้เกิดความทุกข์เพราะบุตร แต่หากบิดามารดามองสภาพการณ์นั้นด้วยความต้องการให้มันเป็นไปตามปรารถนาก็ย่อมทุกข์ใจ เมื่อสิ่งนั้นไม่เป็นไปตามที่ใจตนต้องการ การมองลักษณะนี้เป็นการมองด้วยใจที่มีอคติ ด้านหนึ่งเกิดฉันทาคติ ด้วยความรักหวงบุตร อีกด้านหนึ่งแผงอุทิสาคติ โมหาคติ และภยาคติ ตามแต่กรณี ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวแสดงทรรศนะ สรุปสถานการณ์ที่บิดามารดาควรนำอุเบกขามาใช้ คือ เหตุการณ์ต่างๆ ที่บิดามารดาต้องวางใจเป็นกลางต่อสถานการณ์นั้นๆ ที่เกิดขึ้นกับบุตร ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2537)

1. เมื่อลูกจะต้องรับผิดชอบตนเอง
2. เมื่อลูกจะต้องรับผิดชอบการกระทำของเขา
3. เมื่อลูกรับผิดชอบได้แล้ว

หลักพรหมวิหารธรรมจึงเป็นธรรมปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบิดามารดาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัยแก่กันและกันระหว่างพรหมวิหารธรรมกับหน้าที่ความเป็นบิดามารดา ได้หลอมรวมหน้าที่กับจริยธรรมเข้าเป็นสิ่งเดียวกันอย่างกลมกลืน จริงดังพุทธดำรัสที่ยกมาอ้างว่า เพราะบิดามารดาอุปการะช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตรมากจึงได้ชื่อว่าพรหม

ความสำคัญในฐานะบูรพาจารย์

บูรพาจารย์ เพราะเป็นอาจารย์คนแรกที่สอนลูกให้เรียนรู้การนั่ง การยืน การเดิน การนอน การเคี้ยว การกิน รวมทั้งสอนให้รู้จักพูด และรู้จักอะไรควรอะไรไม่ควร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นครูคนแรกผู้เปี่ยมล้นด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งหน้าที่สำคัญของครูก็คืองานแนะนำสั่งสอน ตักเตือน ถึงแม้จำนวนผู้เรียนจะมีเพียงบุตรสุดที่รักคนเดียว แต่ภาระงานสอนที่ต้องรับผิดชอบหนักยิ่งกว่าครูทั่วไป ต้องทำหน้าที่สอนตั้งแต่บุตรคลอดออกมาหลังตกถึงพื้นกระทั่งตายจากกัน การศึกษากับครูคนนี้ จึงเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องด้วยเป็นวิชาที่สอนมุ่งส่งเสริมพัฒนาทักษะการใช้ชีวิต โดยเริ่มจากการสอนพื้นฐานการดำเนินชีวิตให้บุตรรู้จักพึ่งพาตนเองปลูกฝังให้รู้จักการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม พราสอน ตักเตือนและอาจถึงกับลงโทษบ้างเมื่อเห็นว่าบุตรเริ่มเดินออกนอกกรอบศีลธรรม ซึ่งภาระหน้าที่เหล่านี้ล้วนแต่เป็นงานวางรากฐานสังคมที่มั่นคงด้วยการอบรมพัฒนาให้เป็นคนดี และดำรงตนอยู่ในความถูกต้องดีงามเพื่อออกไปสร้างสังคมที่ดี

ความสำคัญในฐานะอาหุไนยบุคคล

ความสำคัญของบิดามารดาในฐานะ “อาหุไนยบุคคล” เพราะเป็นผู้ควรแก่ปฏิการคุณที่บุตรพึงทำตอบแทน เช่น การปรนนิบัติท่านด้วยอาหาร เครื่องนุ่งห่ม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) บิดามารดาเป็นบุคคลที่บุตรควรบูชา หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามีวิธีการบูชา 2 ลักษณะ ได้แก่ “อามิสบูชา การบูชาด้วยอามิส และธัมมบูชา การบูชาด้วยธรรม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การบูชาบิดามารดาจึงกระทำได้ ดังนี้

1. การบูชาบิดามารดาด้วยอามิส คือ การบำรุงบิดามารดาด้วยปัจจัย เครื่องอาสัย ยั่งชีพ วัตถุสิ่งของเครื่องใช้สอยอุปโภคบริโภคนาๆ

2. การบูชาบิดามารดาด้วยธรรม คือ การเชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งสอนของท่านซึ่งวิธีการนี้มีพุทธดำรัสแนะนำว่า สาวกผู้ทำการบูชาด้วยการปฏิบัติตามคำสอนอยู่ ชื่อว่า “บูชาด้วยการบูชาอย่างยอดเยี่ยม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การยกย่องบิดามารดาไว้ในฐานะบุคคลที่บุตรควรบูชา มองในเชิงพฤตินัยการบูชาตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ การตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณแก่ตน ดังนั้น เหตุที่บิดามารดาได้กระทำหน้าที่ในฐานะพรหมและบุรพาจารย์ จึงควรยกย่องไว้ในฐานะอาหุไนบุคคล เป็นผู้ที่บุตรควรบูชาคุณด้วยการตอบแทนคุณ มีพุทธดำรัสอุปมาเรื่องนี้ว่า “ถึงบุตรจะมีอายุ 100 ปี มีชีวิตอยู่ 100 ปี ประคับประคองมารดา ด้วยบ่าข้างหนึ่ง ประคับประคองบิดาด้วยบ่าข้างหนึ่ง ปฏิบัติท่านทั้งสอง... และแม้ท่านทั้งสองนั้นจะถ่ายอุจจาระและปัสสาวะลงบนบ่าทั้งสองของเขา... ยังไม่ถือว่าอันบุตรได้ทำ หรือทำตอบแทนแก่มารดาและบิดาเลย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

การยกย่องบิดามารดาไว้ในฐานะ “อาหุไนบุคคล” กล่าวได้ว่าเป็นหลักการปฏิบัติที่ช่วยเสริมสร้างสายใยความสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้เหนียวแน่น แสดงออกถึงความรักห่วงระหว่างบิดามารดากับบุตรตั้งแต่เกิดกระทั่งแม้ท่านล่วงลับไปแล้ว ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงหน้าที่ที่พึงปฏิบัติในฐานะความเป็นบิดามารดา ดังต่อไปนี้

หน้าที่ของความเป็นบิดามารดา

บิดามารดาเปรียบเหมือนทิศเบื้องหน้า ปรากฏขึ้นก่อนทิศอื่นๆ เหมือนกับบิดาเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและมีความผูกพันเกี่ยวข้องกันอยู่กับบุตรกระทั่งตายจากกัน บทบาทหน้าที่ในฐานะพรหมและในฐานะบุรพาจารย์กล่าวโดยสรุป คือ ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนบุตร โดยมีพรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมครองใจในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักการอุปการะเลี้ยงดูบุตรธิดา ดังมีพุทธดำรัสว่า บิดามารดา “ย่อมอนุเคราะห์บุตรโดยหน้าที่ 5 ประการ คือ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

1. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี
3. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
4. หาภรรยา (สามี) ที่สมควรให้
5. มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ในมงคลสูตรมีพุทธดำรัสว่า “การสงเคราะห์บุตร... นี้เป็นมงคลอันสูงสุด” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่ในฐานะความเป็นบิดามารดาเป็นคุณงามความดีสูงสุดของชีวิต โดยการอุปการะเลี้ยงดูบุตรของตนด้วยความรับผิดชอบมิได้ขาดตกบกพร่อง สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่มนุษย์สามัญทั่วไปเห็นว่าถูกต้องดีงาม การกระทำอย่างนี้ของบิดามารดา มองในแง่ผลที่เกิดขึ้น นั้นหมายถึง เป็นข้อปฏิบัติที่ย่อมนำมาซึ่งสิ่งที่ดีงามแก่ชีวิตทั้งสองฝ่าย และนับเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสังคมที่ดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของพระอภยเถระ กล่าวว่า “ผู้ใดเป็นที่เคารพ... เป็นครูในโลก... เป็นอาจารย์ของชาวโลก โลกย่อมอนุวัตรตามผู้นั้น” เพราะการอบรมเลี้ยงดูที่ดี

ของบิดามารดา คือ “ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ จำเป็น และนำมาซึ่งความสำเร็จ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับ

หลักพุทธจริยศาสตร์ คือ องค์ความรู้ที่เป็นระบบการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ความเป็นบิดามารดา รวมถึงข้อกำหนดเงื่อนไขในการหาคู่ครองของชายหญิง ข้อปฏิบัติเหล่านี้คือเครื่องมือสร้างสังคมสันติสุขที่ชาวพุทธถือปฏิบัติสืบทอดมาเป็นกรอบการดำเนินชีวิตที่พึงตามทั้งกายใจ มุ่งให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยเริ่มจากครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันที่มีขนาดเล็กสุดในสังคม แต่มนุษย์ส่วนมากมีความรู้สึกผูกพันและให้ความสำคัญ ด้วยพรหมวิหารธรรมที่บิดามารดามีต่อบุตร ให้การอุปการะ อบรมสั่งสอนปลูกฝังหล่อหลอม ค่านิยม ทัศนคติ ความรู้ ความเชื่อ ฯลฯ เพราะเป็นผู้กระทำคุณแก่บุตรด้วยประการต่างๆ เหล่านี้บิดามารดาจึงได้ชื่อว่าเป็นพรหมของบุตร ให้การอบรมเลี้ยงดู และเป็นอาจารย์คนแรกแนะนำสั่งสอนบุตรให้สามารถดำเนินชีวิตด้วยตนเองได้ ชื่อว่าเป็นผู้ให้เลือดเนื้อจิตวิญญาณ บิดามารดาจึงตั้งอยู่ในฐานะอาหุไนยบุคคล เป็นผู้ที่ควรยกย่องบูชาหรือเป็นอรหันต์ของบุตร

ผลจากการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของค่านิยมสิทธิทางเพศของกลุ่มที่เชื่อว่า ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพทางเพศ การหาคู่ครองเป็นเรื่องอิสระเสรี ซึ่งขัดกับหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ว่าด้วยสิทธิหน้าที่ของบิดามารดาในการหาคู่ครองให้บุตรธิดา เพราะการมอบเสรีภาพให้บุตรเป็นสาเหตุของการละเมิดของรักของหวง เช่น ปัญหาการมีคู่ครองก่อนวัยอันควร ซึ่งเป็นที่มาของปัญหาความเป็นบิดามารดา ไม่สามารถรับผิดชอบต่อการะบบบทบาทหน้าที่ความเป็นบิดามารดา

สรุปหลักพุทธจริยศาสตร์จึงเป็นเครื่องทำทนายทางจริยธรรมสำหรับคนยุคใหม่ จะช่วยจรรโลงรักษากฎมีปัญญาที่ตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ควรค่าแก่การรักษาสืบไว้ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมคำสอนที่ล้ำค่าให้คงอยู่ต่อไป และนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนและสังคมได้อย่างไรท่ามกลางวิกฤติความเปลี่ยนแปลง ด้วยการปฏิบัติหน้าที่ความเป็นบิดามารดาตามแนวทางที่สังคมยกย่องว่าเป็นความถูกต้องดีงามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การนำเสนอแนวทางการนำหลักพุทธจริยศาสตร์ในลักษณะประเด็นนี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคม กล่าวได้ว่ามีการกล่าวถึงกันมาทุกยุคทุกสมัย ย้อนมองว่าแต่ทำไมปัญหาเหล่านี้ยังคงอยู่และมีแนวโน้มว่าจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ข้อนี้น่าจะบอกว่าการนำสังคมขาดการนำไปประยุกต์ใช้ คือ การถือเอาไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ ซึ่งต้องเริ่มตั้งแต่การสร้างค่านิยมที่ถูกต้องในเรื่องความเป็นบิดามารดา และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับสังคม โดยเฉพาะให้เยาวชนได้ซึมซับหลักคำสอนเหล่านี้ เติบโตขึ้นมาเป็นผู้กล้าหาญทางจริยธรรม สร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมประเทศชาติ

เอกสารอ้างอิง : References

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2556). *บทวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์ และเชื่อมโยงเพื่อวางทิศทางแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2557-2561)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. นโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว. สืบค้น 5 มีนาคม 2563. จาก <http://www.owf.go.th/wofa/>
- ชาย โพธิ์สิตา. (2554). การเปลี่ยนแปลงครอบครัวและครัวเรือนไทย : เรา (ไม่) รู้อะไร. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ. (2550). จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2542). สรรนิพนธ์พุทธทาส ว่าด้วย : สตรี ในฐานะมารดาของโลก. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มพุทธทาสศึกษา มูลนิธิเมตตาธรรมรักษ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2537). คุณบิดามารดาสุดพรรณนามหาศาล. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิไลลักษณ์ วงศ์อาษา. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในวัยรุ่นหญิง : กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง. สารานุกรมสุขศาสตร์, 3 (3), 285.
- สถาบันครอบครัวไทย. การฝึกวินัยให้ลูก-การอบรมบ่มนิสัยอย่างจริงจังของพ่อแม่. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2563. จาก [http:// www.thisisfamily.org](http://www.thisisfamily.org)

